

УДК 330.131.7

JEL Classification: M21, M29

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10\(43\).62-70](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10(43).62-70)

Д.А. Демченко, аспірант

Т.І. Носова, доц. канд.екон. наук

К.С. Жадько, проф., д-р екон. наук

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

О.В. Калмиков, доц. канд.екон.наук

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Київ, Україна

Зміст економічних криз та їх вплив на формування та розвиток кадрового потенціалу підприємств

У статті розглядаються підходи до визначення сутності економічних криз за їх видами, їх стадії та класифікація, а також причини виникнення економічних криз. Криза є найважливішим елементом механізму саморегулювання ринкової економіки, життєві цикли в діяльності підприємств, як форми руху ринкової економіки, мають свою спрямованість на кризу, в якій виявляються як межі, так і рушійні сили економічного зростання та розвитку підприємств. Вивчення суті економічних криз на глобальному рівні допоможе бізнес спільноті навчитися швидко і безболісно з них виходити. Спричинивши масову моральну втрату основного капіталу, криза відкрила шлях до масштабних інвестицій і нового рівня технологій.

Отже, моральне виснаження техніки та рушійна сила науково-технічного прогресу перетворюють відновлення основного капіталу на синхронізоване відтворення в масштабі всієї економіки. Криза формування та розвиток кадрового потенціалу є однією з найбільш складних проблем, з якими стикаються підприємства різних галузей. Це може призвести до зниження продуктивності, збільшення плинності кадрів, збільшення кількості конфліктів та інших проблем. Однією з причин проміжної кризи є відсутність формування та розвитку кадрового потенціалу і недостатній аналіз ринку праці. Як відомо, сучасне суспільство щодня намагається покращити рівень та умови життя, і тільки це може забезпечити стійке економічне зростання. Стосовно подолання всіх видів економічної кризи щодо формування та розвитку кадрового потенціалу підприємств, необхідно: підвищити кваліфікацію працівників; набути компетенції працівниками займаної посади; проводити ефективну кадрову політику; покращувати корпоративну культуру; розробити стратегію розвитку кадрового забезпечення; ефективно управляти знаннями та керівник повинен проводити організаційні зміни. Якщо зробити це в майбутньому, це означатиме створення кредитних каналів для комерційних банків за гроші

Проте спостереження показують, що довгострокове економічне зростання не є рівномірним, а постійно розвивається з періодами економічної нестабільності та навіть кризи. Тема сучасної економічної кризи є дуже актуальною, тому що якщо ми не знаємо причини економічної кризи, ми не можемо знайти вихід.

економіка підприємства, економічні кризи, кадровий потенціал, формування персоналу, розвиток підприємств, суспільство, економічне зростання менеджменту

Постановка проблеми. Питання, що стосуються економічних криз, в нашій країні актуальне починаючи з моменту створення незалежної України, тому що за відносно короткий період у понад 30 років країна перебуває в стані постійних змін, становлення ринкової економіки, що супроводжується різними економічними кризами, то слабшими, то сильнішими. Вивчення економічних криз на глобальному рівні допоможе бізнес спільноті навчитися швидко і безболісно з них виходити. Крім того, дуже важливо дослідити причини економічних циклів і методи регулювання амплітуди їх коливань, щоб використовувати ці знання для регулювання циклів, аби вони не мали такого руйнівного впливу на економіку. Вчені протягом багатьох століть не можуть знайти точну причину виникнення циклів. На даний момент існують лише теорії про появу ділових циклів, з якими погоджуються або дискутують вчені економісти. Однак це питання залишається відкритим і досі.

Криза є найважливішим елементом механізму саморегулювання ринкової економіки. Таким чином, циклічність, як форма руху ринкової економіки, має свою спрямованість на кризу, в якій виявляються як межі, так і рушійні сили економічного зростання. Спричинивши масову моральну втрату основного капіталу, криза відкрила шлях до масштабних інвестицій і нового рівня технологій. Отже, моральне виснаження техніки та рушійна сила науково-технічного прогресу перетворюють відновлення основного капіталу на синхронізоване відтворення в масштабі всієї економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання сутності економічної кризи знайшли відображення у наукових працях безлічі зарубіжних та вітчизняних економістів. В.Д. Базилевич та Н.І. Гражевська досліджували різні аспекти економічних криз, зокрема деталізували складні економічних процеси та виклики [1]. О.І. Барановський визначив сутність “бульбашок” у сфері економіки та запропонував визначення кризи як точки біфуркації, яка містить у собі потенційну можливість як деструктивного, так і конструктивного характеру [2]. М.П. Бутко, С. О. Маюренко займаються дослідженням кризових явищ та допомагають зрозуміти їх суть [3]. Воронкова В. Г., Беліченко А. Г., Попов О. М. визначають сутність людського фактора на рівні підприємства та визначають його особливості щодо антикризового управління в підприємств [4]. В. Г. Чепінога розглядав загальні закономірності економічної кризи, зокрема за фазами [7] та інші. Автори статті приділяли увагу визначенню суті поняття “економічна безпека підприємства” в період економічної кризи, шляхам вирішення проблем економічної кризи через інформаційне забезпечення управління підприємствами [5]; інтелектуальному потенціалу як фактору розвитку діяльності підприємств [6]. Однак на наш погляд дослідження економічних криз вимагає нових досліджень особливо в контексті збереження та розвитку одного з найважливіших факторів – кадрового потенціалу, що і визначило напрям даного дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні та вирішенні наукових проблем теоретико-методичних положень щодо сутності, причин та подолання сучасних економічних криз, зокрема щодо формування та розвитку кадрового потенціалу підприємств, формуванні пропозицій щодо подолання наслідків таких криз або зменшення та попередження їх впливу.

Виклад основного матеріалу. Поняття кризи має багато рівнів і тлумачень. Вираження «криза» походить від грецького слова «crisis», що означає «розсуд, рішення з питання або в сумнівній ситуації». Це також може означати «результат, вирішення конфлікту». Але сучасне значення слова найчастіше вживали Гіппократ і лікарі: криза є вирішальною фазою в розвитку захворювання. У цьому сенсі ми говоримо про «кризу», коли хвороба загострюється або переходить в іншу хворобу, або навіть закінчується смертю.

Економічна криза – це сильне погіршення внутрішньої економічної ситуації, що виражається і проявляється значним скороченням виробництва, банкрутством підприємств, розривом існуючих трудових відносин, підвищенням рівня безробіття і, таким чином, зниженням рівня життя і добробуту людей. Кожна криза дозріває і переростає у відповідні етапи поживлення та відродження. Це періоди постійного розширення виробництва. У цей період зросли чи зростають доходи людей і зростає загальний споживчий попит.

В економічній теорії і практиці виділяють декілька видів економічної кризи.

1. Циклічна криза перевиробництва. Ця криза охоплює всі сфери і галузі економіки. Вона виникає через витіснення застарілого обладнання, зниження витрат виробництва та оновлення структури виробництва. Циклічні кризи породжують інші.

2. Проміжна криза. Вона відрізняється від циклічного тим, що не дає початку новому циклу, а перериває на певний час фазу підйому або пошвавлення – зокрема, наприклад такі чинники як ковід чи війна. Проміжна криза є тимчасовою реакцією на диспропорції в економіці.

3. Часткова криза. Вона охоплює тільки одну сферу економіки.

4. Галузева криза. Ця криза зачіпає конкретну галузь економіки. Причинами можуть бути диспропорції в розвитку галузі, зростання цін на сировину, дешевий імпорт та інші фактори.

5. Структурна криза. Вона породжується глибокими диспропорціями між розвитком окремих сфер і галузей господарства. Структурні кризи можуть виявлятися у вигляді відносного недовироблення або надвиробництва.

6. Аграрні кризи. Зазвичай викликаються поєднанням природних факторів, недоліками в організації праці, технічною відсталістю та іншими причинами.

Зростання споживчого попиту, в свою чергу, штовхає підприємців нарощувати виробничі потужності і, тим самим, збільшувати інвестиційний капітал. Відповідно попит на засоби виробництва зростає. Збільшення сукупного попиту починає перевищувати темпи зростання суспільного виробництва. Процес кругообігу особистого капіталу відбувається безперешкодно, гострота конкуренції поступово знижується. У результаті зменшиться стимул для продовження розгортання та відновлення виробництва, що породжує початок кризи, тобто відбуваються життєві цикли діяльності підприємств. Зростання триває зазвичай до тих пір, поки темпи зростання виробництва не стали перевищувати темпи зростання платоспроможного попиту. З іншого боку кризи можуть викликати пандемія чи військові дії [1-2].

Саме в такі моменти, може виникнути перевиробництво товарів чи нестача оборотних активів, зависаючи залишки запасів чи інші результати, як наслідок, економічна криза. Економічна криза також виникає через надмірне накопичення капіталу, що представлено у трьох формах: надвиробництво товарного капіталу (збільшення нереалізованої продукції), перенакопичення продуктивного капіталу (зростання недозавантажених виробничих потужностей, зростання безробіття), перенагромадження грошового капіталу (збільшення кількості грошей, не вкладених у виробництво).

Але економічні кризи виявляють не лише обмеження, а й рушійну силу економічного розвитку, виконуючи стимулюючу («очисну») функцію. Під час кризи з'являються стимули до зниження собівартості виробництва і збільшення прибутку, а отже, конкуренція стає все більш жорсткою. Одним із наслідків економічної кризи є моральна зношеність засобів виробництва, нездатність забезпечити прибуткову роботу капіталу. З іншого боку, створює рушійну силу для капітальних інновацій на основі нових методів. Отже, наприклад, криза перевиробництва чи проміжна може призвести, до фундаментально сильного економічного розвитку. Але швидкий перехід до розширення виробництва і відновлення виробництва не може відбуватися одночасно. Тому, як правило, криза змінюється періодом депресії. Під час депресії ці умови встановлюються і починається наступний етап життєвого циклу період інтенсивного росту, який включає весь наступний етап: відродження. В кінці відновного періоду стимули відновлення вичерпуються. І знову починається наступна стадія циклу – сходження – екстенсивний розвиток [1-2].

Нестабільність економічної ситуації вносить додаткову нерівність у відновлення основного капіталу. Тому спостерігаються безперервні коливання ділової активності, які чергуються між економічним зростанням переважно вшир (фаза відновлення) та головним чином у глибину (після кризи). Справжній циклічний процес постає як

складне явище, обумовлене оборотом основного капіталу, науково-технічним прогресом і динамізмом ділового середовища.

На тривалість і глибину економічної кризи сильно впливають коливання інвестицій. Криза, по-перше, може бути відправною точкою для величезних нових капіталовкладень. Це пояснюється тим, що, з одного боку, криза знецінює основний капітал і тим самим створює умови для відновлення виробничої системи. По-друге, це нав'язує відновлення основного капіталу на новій технічній основі, що призводить до зниження витрат виробництва та повернення до кризових прибутків. Відтік основного капіталу, викликаний кризою, змусив усіх підприємців використовувати нові методи. Отже, криза проклала шлях для масштабних інвестицій, тим самим допомагаючи економіці увійти в іншу фазу. Таким чином, відновлення основного капіталу формує матеріальну основу циклічності криз і тривалості життєвого циклу як кризи так і діяльності підприємств [3-5].

Таким чином, причина циклічності економічного розвитку полягає в суперечності між умовами виробництва та умовами збуту, у протиріччі між виробництвом, яке прагне до розширення, та зростанням попиту, платоспроможність при цьому відсутня. Суттєві зміни в сукупному попиті та пропозиції виражаються в економічній кризі, яка не тільки порушує збалансованість суспільного виробництва, а й є рушійною силою створення рівноваги в економіці. Механізмом циклічного руху є падіння цін (відповідає амортизації основного капіталу та падінню заробітної плати).

Протягом усього економічного кругообігу динаміка виробництва тісно пов'язана з рухом основного капіталу і тому відбувається на основі цього руху. Криза завершила період обігу більшості індивідуальних капіталів і водночас започаткувала новий цикл обігу. Це створює нову матеріально-технічну основу для наступного економічного циклу.

Процес економічної кризи має багато етапів. Крістек описує етапи кризового процесу з точки зору можливостей, потенціалу вирішення кризи та раннього попередження про неї. За словами Крістека, різні етапи кризового процесу можна описати так. Перша стадія називається «латентною кризою». Криза компанії – це процес, який починається на потенційній стадії, тобто криза може лише виникнути, але ще не є реальною для компанії. І через відсутність достовірних симптомів кризи такий стан бізнесу вважається майже нормальним, тобто, по суті, станом, в якому бізнес постійно перебуває і це дає часову прив'язку до виникнення кризи.

В практичній діяльності, досить часто настає латентна або прихована криза. Ця криза характеризується вже наявним прихованим впливом або впливом, який, ймовірно, незабаром проявиться, який необхідно ідентифікувати за допомогою стандартних інструментів, наявних у підприємства. Але використання спеціальних методів раннього виявлення дозволяє на цьому етапі позитивно вплинути на потенційну кризу за допомогою профілактичних заходів. Загалом на цьому етапі потенціал підприємства щодо подолання криз часто використовується не повністю. Основною перешкодою тут є застосування систем раннього попередження (розвідки).

Після латентної кризи настає фаза гострої кризи. На цьому етапі підприємство починає відчувати на собі негативні наслідки кризи. При цьому зростає інтенсивність фактично прямого руйнівного впливу, що спричиняє сильний дефіцит, тиск часу та терміновість (терміновість) прийняття рішень. Зі скороченням альтернативних варіантів дій через вичерпання наявного потенціалу підприємства виникає необхідність пошуку ефективних шляхів вирішення проблем (чинників подолання кризи). На цьому етапі для подолання кризи необхідна мобілізація все більшої кількості сил підприємства, а наявні резерви виходу з кризи повністю вичерпані.

І завершальна стадія – гостра і непереборна криза. Якщо запобігти гострій кризі неможливо, підприємство вступає в завершальну стадію розвитку кризового процесу, яка закінчується ліквідацією підприємства. На цьому етапі вимоги до виходу з кризи значно перевищують наявний потенціал. Подолати кризовий процес неможливо, особливо через відсутність або безуспішність заходів, дій, надзвичайно сильний тиск часу та зростання інтенсивності [8].

Виникнення фінансово-економічної кризи в Україні стало очевидним 2008 року після погіршення низки економічних показників в світовій економіці та повідомлень про фінансові проблеми в кількох комерційних банках країни. Як наслідок, ЗМІ повідомляли про значне зниження попиту на чавун і сталь, що призвело до зменшення обсягів експорту та надходження валюти в українську економіку. Тому ціни на нерухомість впали на 25%, а понад 80% будівельних проектів були призупинені. Потім відбулися ковідні процеси, військові дії, що негативно впливає на розвиток економіки та ринкових відносин.

Особливе місце в економічних кризах, займає формування та розвиток кадрового потенціалу промислових підприємств, оскільки персонал має першочергову і основну роль в продуктивності праці на підприємствах, навіть з використанням обладнання. У 2019 році кількість працівників на промислових підприємствах України становила 5,2 млн осіб. У 2020 році середня заробітна плата на промислових підприємствах України становила 13 000 грн. За даними Державної служби статистики України, у 2020 році найбільшу кількість працівників на промислових підприємствах склали такі галузі: переробна промисловість (більше 3 млн осіб), електроенергетика, газ та постачання пари (більше 0,5 млн осіб), видобувна промисловість (більше 0,4 млн осіб).

Криза формування та розвиток кадрового потенціалу підприємств є однією з найбільш складних проблем, з якими стикаються підприємства. Це може призвести до зниження продуктивності, збільшення плинності кадрів, збільшення кількості конфліктів та інших проблем. Однією з причин кризи формування та розвиток персоналу є недостатній аналіз ринку праці. Дослідження ринку праці дозволяє з'ясувати, які професії є найбільш вимогливими, які кваліфікації є найбільш потрібними, і які знання та навички є найбільш корисними для підприємства. Іншою причиною кризи формування та розвитку кадрового потенціалу і персоналу підприємства є недостатнє планування кадрових потреб. Планування кадрових потреб підприємства дозволяє визначити, скільки працівників необхідно найняти на підприємство, які професії є найбільш потрібними, і які кваліфікації є найбільш корисними для підприємства. Підбір персоналу може бути ще однією причиною кризи формування та розвитку персоналу. Підбір персоналу дозволяє знайти кандидатів, які мають необхідні знання та навички для виконання роботи на підприємстві, при цьому оцінка працівників є також важливою складовою формування та розвитку кадрового потенціалу. Оцінка працівників дозволяє визначити, які працівники є найбільш ефективними, і які з них можуть бути просунуті на керівні посади. Розвиток кадрового потенціалу дозволяє підвищити кваліфікацію працівників, що дозволяє підприємству бути більш ефективним та конкурентоспроможним. Щоб уникнути кризи формування та розвитку персоналу, необхідно враховувати всі ці фактори. Крім того, важливо мати чіткий план дій, який дозволить ефективно виконувати всі етапи формування та розвитку кадрового потенціалу. Наприклад, план може включати такі етапи, як аналіз ринку праці, планування кадрових потреб, підбір персоналу, оцінка працівників та розвитку кадрового потенціалу підприємства.

Економічна криза в Україні також зумовлена повільним і непослідовним здійсненням економічних перетворень. Конкретним механізмом виходу з рецесії є проведення жорсткої монетарної політики за підтримки Національного банку України.

Ряд несприятливих зовнішніх чинників (фінансовий колапс на різних ринках, світова фінансова криза, а також девальвація гривні, військові дії) призвели до знецінення основного капіталу та подорожчання нафти, бензину та інших енергоносіїв. А оскільки Україна вже є частиною світової економіки, то цінове співвідношення, яке прив'язує Україну до цієї економіки, природно, порушується. Це завдає серйозної шкоди загальному економічному розвитку, перериває процес економічної стабілізації та призводить до падіння валового національного продукту [4].

Ситуація розвитку України, з 2008 року, показує, що фінансова глобалізація та економічна відкритість також можуть спричинити негативні прояви кризового явища. Спочатку деструктивні інформаційно-політичні атаки, згодом переросли у валютну кризу та створили додаткові ризики для банківського сектору, підприємців та звичайних людей, а посилились кризові явища у зв'язку із COVID-19 та військовою агресією Росії [5-6]. Однак, враховуючи нинішню ситуацію в країні, необхідно охарактеризувати стан української економіки пост-кризовий в умовах військового стану. Поширена думка, що все почалося з того, що держава не мала видавати громадянам 1000 гривень, які не були передбачені в бюджеті-2008, для компенсації вкладів в Ощадбанк. Також не можна було допускати значного дефіциту державного бюджету. Фінансова криза на міжнародних ринках почалася на початку 2008 року і супроводжувалася тривалим падінням фондових індексів на основних біржах світу. Цей фактор вплинув і на українську економіку, яка через нерозвиненість фондового ринку втратила близько 15 мільярдів доларів. Протягом 2022-2024рр основним джерелом фінансування української економіки залишалися іноземні інвестиції, донати, експорт та імпорт з офшорних зон.

Надання кредитів інвесторами є ще одним дуже важливим чинником, який призводить до погіршення української економіки. Обсяг цих кредитів значно більший, ніж у 2007 році (додатково виділено 20,4 млрд. грн.), а у 2008 році – 47,6 млрд. грн. У цьому випадку домогосподарства, які позичають, зосереджуються на вартості своєї застави, і ця вартість зростає. Ми можемо сміливо зробити висновок, що ця кредитна діяльність заснована на спекулятивному попиті, створеному за рахунок банківських позик. Будівельний сектор України зазнав спаду, цікаво що в 2022 році обсяг капітальних інвестицій складав 409,7 млрд.грн і це був показник більше як на 30 відсотків менше від попередніх років [2].

Незважаючи на всі вищезазначені причини, що прискорили кризу, основний виклик полягає у формуванні двох полюсів світової економіки на планеті. Світові лідери орієнтуються на один бік, а країни, які повністю від нього залежать, – на інший. А від економічного розвитку лідерів залежить соціально-економічне становище країн. Щоб відповісти на цей виклик глобалізації, Україна має залучити іноземні інвестиції та капітал у свою економіку. Україна не повинна залежати від іноземних кредиторів та інвесторів. Потрібно залучати вітчизняних інвесторів, заохочувати вітчизняних промисловців інвестувати у свою економіку, а не вивозити капітал за кордон.

Наслідки світової кризи для української економіки очевидні:

- зменшення попиту на сталь на ринку сировини призводить до тимчасового зниження обсягів виробництва, впливаючи на ринок вугілля та рудовидобувні підприємства та інші суміжні галузі;

- банки мають достатньо грошей для погашення зовнішніх позик, але деякі можуть мати труднощі з рефінансуванням своїх боргів на світових фінансових ринках.

Що стосується засобів подолання негативних наслідків кризи, то перш за все ми повинні підтримувати банки, адже вони є найбільш вразливою ланкою на антикризовому фронті. Роль банківської системи, покликаної як інструменту виходу з кризи, є досить важливою. Потрібно знайти шляхи фінансування банківської галузі; ґрунтовно модернізував банківський менеджмент НБУ, сприяючи розвитку центрального банку, який працював би в умовах ринкової економіки, а не в перехідній економіці. Можна чітко сказати, що криза – це той етап розвитку країни, коли нинішня система явно неефективна для суспільства, а запровадження змін є цілком бажаним процесом, очікуваним і розумним для суспільства [3].

Існує багато видів економічних криз, таких як: традиційні циклічні спади та кризи цін, пов'язані із зовнішніми чинниками (зростання цін на нафту, підвищення цін на деякі продовольчі товари через погані врожаї); кризи, які руйнують один або більше конкретних базових економічних інститутів країни (або групи країн), у якій вони виникають; і, на наш погляд, ця кількість не припиниться, як не зупиниться економіка, будуть з'являтися нові види криз, спровоковані чинниками, які сьогодні здаються нам стабільними, але в той же час з часом з'являться нові методи. і засоби подолання цих економічних криз.

Основними ознаками економічної кризи в Україні є: військові дії та пошкодження інфраструктурних підприємств, відток населення, відбувся серйозний спад виробництва та низька ефективність, а також платіжна криза, яка вразила більшість секторів національної економіки, включаючи банківську систему. Відбулася криза фондового ринку, криза державних платежів і державних фінансів загалом, криза банківської системи та криза корпоративних фінансів. Також в цей час в Україні спостерігалася «скажена» інфляція, під час якої відбуваються такі процеси: реальне знецінення гривні, зростання реальної ціни імпортованих товарів, зниження купівельної спроможності населення через зростання цін без відповідного підвищення заробітної плати, зростання безробіття.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досліджуючи цю тему, було виявлено, що кожна криза перетворюється на періоди підйому, буму, спаду, депресії в діяльності підприємств. Це періоди постійних змін і перекосів розширення виробництва чи зростання залишків запасів, під час яких можуть зростати і різко зменшуватися доходи людей і, відповідно, зростає або спадає загальний споживчий попит. І навіть під час криз з'являються стимули для зниження собівартості виробництва та збільшення прибутку, а конкуренція стає дедалі гострішою. Будь-який вид чи стадія економічної кризи призводить до морального зносу засобів виробництва, неможливості забезпечити прибуткову роботу капіталу. Щодо пропозицій, то можна з упевненістю стверджувати, що потрібно починати з удосконалення виробничої сфери, тому що від її стану залежить вся економічна ситуація в країні, а тим більше в нашій країні. В контексті подолання кризи через формування та розвиток кадрового потенціалу підприємств можемо відмітити такі необхідні заходи: підвищити кваліфікацію працівників; розвинути компетенції працівників відповідно до займаної посади; проводити ефективну кадрову політику; покращувати корпоративну культуру; розробити стратегію розвитку кадрового забезпечення; ефективно управляти знаннями та проводити організаційні зміни.

Сьогодні в Україні склалася загрозлива ситуація, а основні проблеми економічного розвитку будь-якої країни світу певною мірою є наслідком неефективності державного управління, відсутність єдності суспільства. Подальші дослідження повинні бути сфокусовані на вивчення впливу військових дій на перерозподіл економічних ринків для зменшення впливу економічних криз.

Список літератури

1. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І. Економічна теорія: Політекономія: навч. посіб. Київ, 2014. 710 с.
2. Барановський, О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки та шляхи запобігання: монографія. Київ, КНЕУ, 2009. 754 с.
3. Бутко М. П., Маюренко С. О. Теоретичні засади кризових явищ в економіці. *Економіка та держава*. 2011. № 4. С. 4-7. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2011/3.pdf (дата звернення: 20.11.2023).
4. Воронкова В. Г., Беліченко А. Г., Попов О. М. Управління людськими ресурсами: філософські засади: навч. посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 576 с.
5. Жадько К.С. Організація виробничої та маркетингової діяльності малого і середнього бізнесу: монографія. Дніпро: УМСФ, 2019. 224с.
6. Носова Т.І. Економічна сутність категорії «Інтелектуальний потенціал». Механізм регулювання економіки. 2014. № 2. С. 159-166. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_21/TANYA_I_NOSOVAThe_Economic_Essence_of_the_Category_of_Intellectual_Potential_.pdf (дата звернення: 01.09.2023).
7. Чепінога В. Г. Основи економічної теорії: навч. посіб. Київ, 2003. 456 с.
8. Kristek U. Krisenbewaltingungs-Management und Unternehmungsplanung: Neuebetriebswirtschaftliche Forschung, Bd.17. Wiesbaden, 1981. 115p.

References

1. Bazylevych, V.D., & Grazevska, N.I. (2014). *Ekonomichna teoriia: Politekonomiia [Economic theory: Political economy]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Baranov's'kyu, O.I. (2009). *Finansovi kryzy : peredumovy, naslidky i shlyakhy zapobihannya [Financial crisis: background, consequences and ways of prevention]*. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
3. Butko, M.P., & Mayurenko, S.O. (2011). Teoretychni zasady kryzovykh iavyschch v ekonomitsi [The theoretical basis of the economic crisis]. *Ekonomika ta derzhava - The economy and the state*, 4, 4-7. Retrieved from http://www.economy.in.ua/pdf/4_2011/3.pdf [in Ukrainian].
4. Voronkova, V.H., Belichenko, A.H., & Popov, O.M. (2006). *Upravlinnia liuds'kymy resursamy: filosof's'ki zasady [Human Resource Management: Philosophical Foundations]*. Kyiv:Profesional [in Ukrainian].
5. Zhadko, K.S. (2019). *Orhanizatsiia vyrobnychoi ta marketynhovoї diialnosti maloho i serednoho biznesu [Organizational and marketing activities of small and middle business]*. UMSF. Dnipro [in Ukrainian].
6. Nosova, T.I. (2014). Ekonomichna sutnist katehorii «intelektualnyi potentsial» [Economic essence of the category "Intellectual potential"]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky - Mechanism of Economic Regulation*, 2, 159-166. Retrieved from https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_21/TANYA_I_NOSOVAThe_Economic_Essence_of_the_Category_of_Intellectual_Potential_.pdf [in Ukrainian].
7. Chepinoha, V.H. (2014). *Osnovy ekonomichnoi teorii [The basics of economic theory]*. Kyiv: Lira [in Ukrainian].
8. Kristek, U. (1981). *Krisenbewaltingungs-Management und Unternehmungsplanung. Neuebetriebswirtschaftliche Forschung, Bd.17*. Wiesbaden [in Germany].

Denis Demchenko, Postgraduate

Tetiana Nosova, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Kostiantyn Zhadko, Professor, Doctor of Economics (Doctor of Economic Sciences)

University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine

Oleg Kalmykov, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

HryhoriiSkovoroda University in Pereiaslav, Ukraine

The Content of Economic Crises and Their Impact on the Formation and Development of Personnel Potential of Enterprises

The article discusses the essence of the economic crisis, its stages and classification, as well as the causes of economic crises. The crisis is the most important element of the self-regulation mechanism of the market economy, the life cycles in the activities of enterprises, as a form of movement of the market economy, have their focus on the crisis, in which both the limits and the driving forces of economic growth and development of enterprises are revealed. Studying economic crises at the global level will help the business community learn how to get out of them quickly and painlessly. By causing a massive moral loss of fixed capital, the crisis paved the way for large-scale investment and a new level of technology.

Thus, the moral exhaustion of technology and the driving force of scientific and technological progress transform the restoration of fixed capital into synchronized reproduction on the scale of the entire economy. The crisis of formation and development of human resources is one of the most difficult problems faced by enterprises in various industries. This can lead to reduced productivity, increased employee turnover, increased conflicts, and other problems. One of the causes of the intermediate crisis is the lack of formation and development human resources and insufficient analysis of the labor market. As you know, modern society is trying to improve the standard and living conditions every day, and only this can ensure sustainable economic growth. With regard to overcoming all types of economic crisis in terms of the formation and development of human resources of enterprises, it is necessary to improve the skills of employees; acquire the competence of employees in the position held; conduct an effective personnel policy; improve corporate culture; develop a strategy for the development of staffing; manage effectively knowledge and the leader must make organizational changes. If this is done in the future, it will mean creating credit channels for commercial banks for money.

However, observations show that long-term economic growth is not uniform, but constantly evolving with periods of economic instability and even crisis. The topic of the current economic crisis is very relevant, because if we do not know the cause of the economic crisis, we cannot find a way out.

enterprise economy, economic crises, personnel potential, personnel formation, enterprise development, society, economic growth of management

Одержано (Received) 16.10.2023

*Прорецензовано (Reviewed) 30.11.2023
Прийнято до друку (Approved) 27.12.2023*

УДК 658.114.5.014.1

JEL Classification: M20, G30, E63

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10\(43\).70-87](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10(43).70-87)

М. Чень, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, асистент-стажист кафедри менеджменту і адміністрування
Приватний заклад вищої освіти «Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси, Україна

Економічний аналіз та оцінка діяльності корпоративних підприємств в Україні

Стаття присвячена дослідженню комплексного економічного аналізу фінансового стану та надання оцінки діяльності за основними показникам функціонування корпоративних підприємств в Україні.

Визначено, що корпоративні юридичні особи відіграють важливу роль у національній економіці та мають значний вплив на розвиток і процвітання суспільства. Під час дослідження увагу було зосереджено на підприємства ПрАТ «МетЛайф», ТзОВ «Агротехніка», ТОВ «АТБ-Маркет», які є основним джерелом створення робочих місць, забезпечуючи можливість працевлаштування великої кількості людей, допомагаючи зменшити безробіття та підвищити рівень життя. Дослідження показують, що дані підприємства генерують великі обсяги капіталу та інвестують його в різні сектори економіки, залучаючи капітал до інших підприємств і сприяючи сталому економічному розвитку. Обґрунтовано, що компанії часто володіють величезними ресурсами та технологіями, які допомагають створювати інноваційні продукти та послуги, здатні змінити ринковий ландшафт. Завдяки економії на масштабі та ефективному управлінню підприємства можуть оптимізувати використання ресурсів, тим самим зменшуючи витрати та підвищуючи конкурентоспроможність. В результаті проведеного економічного аналізу фінансової діяльності досліджуваних корпоративних підприємств, підтверджено ефективність їх діяльності та здатність підтримувати та покращувати фінансові показники та можливості розширення бізнесу.

Доведено, що аналітичні методи допомагають оцінити ефективність та стійкість корпоративних підприємств в умовах українського ринкового середовища, а також ідентифікувати області для подальшого розвитку та управління ризиками. Економічний аналіз та оцінка діяльності корпоративних підприємств в Україні є важливими інструментами для розуміння їхнього фінансового стану, конкурентоспроможності та потенціалу.